

Завершення та підсумки Другої світової війни. Світ після Другої світової війни

У січні–лютому 1945 р. радянські війська перетнули німецький кордон. До Берліна залишилося всього 60 кілометрів.

У цей час — **4–11 лютого** — «велика трійка» — Рузвельт, Черчилль і Сталін — зібралася в Криму, де відбулася **Ялтинська конференція**. Відчуваючи близькість перемоги, союзники почали планувати наступний, завершальний, етап Другої світової війни.

На Ялтинську конференцію кожен із лідерів приїхав зі своїми цілями. **Рузвельт** прагнув, по-перше, залучити Радянський Союз до участі в майбутній Організації Об'єднаних Націй. Створити її союзники домовилися ще в Тегерані у 1943 році. По-друге, йому потрібна була активна участь СРСР у завершенні війни з Японією. **Черчилль** вважав своїм завданням домовитися про створення в Центральній та Східній Європі демократичних режимів. А **Сталін** — навпаки, прагнув долучити країни цього регіону до своєї зони впливу та утворити такий собі буфер між Радянським Союзом і західними державами.

Франклін Рузвельт,
президент США

Вінстон Черчилль,
прем'єр-міністр
Великої Британії

Йосип Сталін,
голова уряду СРСР

Зрештою, зійшлися на таких пунктах. Німеччину після безумовної капітуляції ділили на чотири зони, які контролювали США, СРСР, Велика Британія та Франція. Частину репарацій країна мусила виплатити

безоплатною працею. Польщу мав очолити тимчасовий уряд. Сталін навіть погодився на проведення там виборів, щоправда, в реальності цього не дозволив. Також СРСР долучився до ООН і зобов'язався взяти участь у війні з Японією.

Рішення Ялтинської конференції були важливими і для України, адже вирішуючи питання кордонів Польщі, СРСР вдалося закріпити землі Західної України — у такий спосіб відбулося остаточне об'єднання цього регіону з Великою Україною. А ще Радянський Союз отримав згоду на те, що Україна увійде до складу ООН як окремий суб'єкт — а це крок до визнання на міжнародній арені.

В. Черчилль, Ф. Рузвельт, Й. Сталін на Ялтинській конференції

Далі події розгорталися дуже швидко. Уже в квітні 1945 року союзні війська почали наступ на Північну Італію. У Німеччині радянські війська намагалися зламати опір останнього форпосту Третього Рейху – Берліна.

16 квітня розпочалася **Берлінська операція**. Хоча вже було зрозуміло, що війну програно, доводилося відвойовувати кожен будинок.

В Італії партизани захопили в полон Беніто Муссоліні. 28 квітня вони розстріляли його і повісили разом із соратниками догори ногами у Мілані. Один з організаторів війни був знищений.

Адольф Гітлер повністю зневірився у своїй перемозі. Розуміючи, яка доля чекає на нього, 30 квітня він приставив пістолет до чола і спустив гачок. Так головний винуватець світової війни уник відповідальності за скоєні злочини.

2 травня Берлін упав. Того ж дня союзники захопили Італію.

8 травня 1945 року у Карлсхорсті Верховне командування Вермахту підписало Акт про беззаперечну капітуляцію Німеччини. Фактично війна у Європі була виграна союзниками.

Німецька делегація в Карлсхорсті під час підписання капітуляції, 8 травня 1945 р.

Однак ще чинила опір Японія. І війна з нею не обіцяла стати легкою прогулянкою. Вірна імперії, здатна до самопожертви, вишколена японська армія була готова стояти до останньої краплі крові.

Після капітуляції Німеччини союзники вирішують зібратися на другу мирну конференцію, цього разу — у німецькому місті Потсдам.

Конференція тривала із 17 липня до 2 серпня 1945 р. На ній затверджено **програму «чотирьох Д»**: денацифікація, демілітаризація, демократизація та декартелізація Німеччини.

Денацифікація передбачала звільнення країни від впливів та наслідків націонал-соціалізму Гітлера та заборону націонал-соціалістичної партії. **Демілітаризація** разом із **демократизацією** мали б скоротити витрати на армію і перенаправити зусилля на покращення умов життя простого люду та впровадження елементів народовладдя у країні. **Декартелізація** мала обмежити вплив монополій на економічне та, відповідно, й політичне життя країни.

Потсдамська конференція на роки визначила розвиток Німеччини. Союзники домовилися про розподіл німецьких земель. Конференція ухвалила передати Польщі східні території Німеччини до річок Одер та його притоки Нейсе. Східну Пруссію було поділено між Радянським Союзом і Польщею. Велика трійка ухвалила, що в країнах Східної Європи мають відбутися вільні демократичні вибори. Однак після війни Радянський Союз порушив цю ухвалу, встановивши у Східній Європі владу комуністичних режимів. Вирішено питання запровадження міжнародного воєнного трибуналу, арешту і передачі під суд воєнних злочинців. Також США, Велика Британія, СРСР та Китай висунули Японії ультиматум: негайна капітуляція або негайне та повне знищення.

Однак Японія відхилила вимогу капітуляції. Це стало формальним приводом для **США застосувати** надзвичайно потужну зброю, яку до того ніхто не випробовував — **атомну бомбу**.

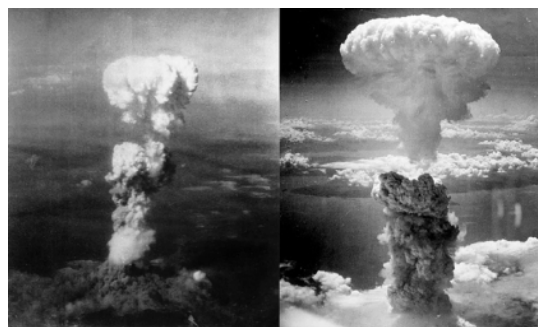
Першу бомбу скинули на **японське місто Хіросіма 6 серпня, другу — на Нагасакі 9 серпня 1945 р.**, хоча воєнної потреби в атомному бомбардуванні не було. Це швидше стало демонстрацією сили перед Радянським Союзом, який поки що такої зброї не мав. Атомне бомбардування Хіросіми і Нагасакі фактично започаткувало так звану гонку озброєнь.

Унаслідок бомбардувань одразу загинули понад 100 тисяч японців, десятки тисяч — померли упродовж наступних років через вплив радіації. Хіросіма була стерта з лиця землі. Ця атака стала шоком для всього світу.

Й. Сталін, Г. Трумен, В. Черчилль на Потсдамській конференції

Після катастрофічного бомбардування японський уряд ухвалює рішення капітулювати. Це рішення було прискорене також і тим, що Радянський Союз долучився до війни проти Японії 9 серпня 1945 р., та успішною кампанією проти Квантунської армії.

2 вересня 1945 р., за 6 років і 1 день від початку Другої світової війни,

її було зупинено. На борту американського лінкора «Міссурі» Японія підписала Акт про беззаперечну капітуляцію. Українець з Уманщини, генерал-лейтенант Кузьма Дерев'янка як представник СРСР власним підписом засвідчив завершення найкровопролитнішої та найспустошливішої війни у світовій історії.

Кузьма Дерев'янка підписує Акт про беззаперечну капітуляцію Японії, 2 вересня 1945 р.

Хронологія подій завершення Другої світової війни:

1945 р., 4–11 лютого — Кримська (Ялтинська) конференція.

1945 р., квітень — початок установчої конференції ООН у Сан-Франциско.

1945 р., 2 травня — взяття радянськими військами Берліна.

8 травня 1945 р. — підписання Німеччиною Акта про капітуляцію. Завершення війни у Європі.

1945 р., 26 червня — підписання Статуту ООН.

1945 р., 17 липня–2 серпня — Потсдамська конференція.

1945 р., 6 і 9 серпня — Американське атомне бомбардування японських міст Хіросіма і Нагасакі.

1945 р., 9 серпня — СРСР оголосив війну Японії.

1945 р., 2 вересня — Капітуляція Японії. Завершення Другої світової війни.

Після війни:

20 листопада 1945 р. – 1 жовтня 1946 р. — Нюрнберзький процес.

3 травня 1946 р. – 12 листопада 1948 р. — Токійський процес.

Наслідки Другої світової війни мали глобальний характер. Зміни сталися в усьому світі.

Факти, що свідчать про масштабність війни:

- ❖ у війні взяли участь понад 60 держав світу;
- ❖ 80 відсотків населення планети;
- ❖ в арміях воювали понад 110 млн осіб;
- ❖ втрати серед військових — 20–25 млн осіб;
- ❖ втрати серед мирного населення — 50–70 млн осіб.

Перемога над країнами Осі започаткувала знищення нацизму та фашизму як ідеології та політичних режимів.

Німецькі військові злочинці на лаві підсудних
Нюрнберзького трибуналу

Воєнних злочинців судили впродовж 1945–1948 рр. під час двох судових процесів — Нюрнберзького та Токійського.

Ці процеси засвідчили створення системи міжнародного судочинства — покарання законним шляхом злочинів проти людства. Необхідність такого інституту стала очевидною після загибелі такої жахливо великої кількості людей.

Після завершення війни у світі залишилися дві наддержави — США та Радянський Союз. США стали лідером західного світу. А в Радянському Союзі укріпився тоталітарний режим Сталіна. Так **сформувався біполярний світ**, у якому протистояння цих супердержав на роки визначило вектор розвитку цивілізації. Яскравим прикладом розколу повоєнного світу на два табори стала доля Німеччини. Унаслідок гострих суперечностей між союзниками вона зазнала розколу — на Федеративну Республіку Німеччини (утворена з окупаційних зон США, Великої Британії та Франції) та Німецьку Демократичну Республіку (утворена із радянської окупаційної зони). Єдність Німеччини було відновлено лише в 1990 р.

Статус Франції як великої держави похитнувся та її позиції Великої Британії ослабли.

ФРН (західна Німеччина), Італія і Японія стали на шлях демократичних перетворень та економічних реформ. Це зумовило їхній швидкий економічний розвиток. Натомість СРСР поширило комуністичні режими на свої країни-сателіти в Європі. Закріпився комунізм як державна ідеологія і в Китаї.

26 червня 1945 р. 50 держав підписали Статут ООН. До країн-підписантів входили Україна і Білорусь як окремі суб'єкти. Отримали вони цю можливість як країни, які зазнали значних втрат у ході війни та зробили великий внесок у перемогу. А от СРСР розглядав їхнє членство в ООН як інструмент розширення свого впливу в цій важливій

Підписання Статуту ООН
під час Конференції в Сан-Франциско, 1945 р.

міжнародній структурі. Зважаючи на тоталітарний характер СРСР, Україна та Білорусія діяли в ООН винятково за вказівками з Москви.

Заснування ООН мало стати новим етапом міжнародної співпраці та кроком до недопущення подій на кшталт Другої світової війни.

Практичні завдання

Дайте відповіді на запитання:

1. Окресліть головні театри воєнних дій Другої світової війни. Яке місце з-поміж них займала Україна? Які зміни на політичній карті світу зумовила війна?

2. Поміркуйте про символізм дат 8–9 травня і 2 вересня 1945 р. Виходячи з цього, прокоментуйте твердження з наукового часопису: *«Ми живемо в часи моди на пам'ять і водночас у часи щоразу очевиднішого і масштабнішого забування»*.

3. Навіщо США використали ядерну зброю проти Японії, якщо військової потреби в цьому не було?

Рекомендовані джерела

1. Neil Halloran. Візуалізація кількості загиблих у війні у світі.
URL: <https://vimeo.com/128373915> (18.04.2021)